

tekeningen bij heeft geplaatst (Swanborn, 2004a). Die traditionele indeling is overigens ook niet constant, maar wordt door diverse auteurs anders beschreven. In mijn boek (Van der Zee, 2004) wordt een indeling gepresenteerd die meer in overeenstemming is met de huidige praktijk. Daarin wordt onder andere gesteld dat men kwalitatief onderzoek niet als ondergeschikt (of van met lagere status) mag beoordelen dan kwantitatief onderzoek. Het is een andere manier om naar de empirie te kijken. Beide vormen leveren relevante informatie op. Elke vorm heeft zijn eigen meerwaarde. Elke vorm van onderzoek levert een bijdrage aan het leren kennen van de empirie.

Literatuur

Jansen, Harrie (2004) De kwalitatieve survey: soms routineus, meestal exploratief, meestal beschrijvend, vaak hypothesevormend, soms toetsend. Een commentaar op Swanborn. *KWALON* 26, jg 9, nr 2: 19-24.

Slotboom, A. (1987) *Statistiek in woorden. De meest voorkomende termen en technieken*. Groningen: Wolters Noordhoff.

Swanborn, P.G. (2004a) Kwalitatief onderzoek en exploratie. *KWALON* 26, jg 9, nr 2: 7-13.

Swanborn, P.G. (2004b) Reactie op Harrie Jansen en Griet Verschelden. *KWALON* 26, jg 9, nr 2: 24-28.

Verschelden, G (2004) Inzet kwalitatief onderzoek niet altijd explorerend van aard. *KWALON* 26, jg 9, nr 2: 14-18.

Verschuren, P.J.M. (2002) *De probleemstelling voor een onderzoek. Handleiding voor het maken van de probleemstelling voor een wetenschappelijk of beleidsgericht onderzoek, voor een scriptie, een nota, of artikel*. Utrecht: Het Spectrum.

Zee, F. van der (2004) *Kennisverwerving in de empirische wetenschappen. De methodologie van wetenschappelijk onderzoek*. Groningen: BMOOO.

Repliek op Foeke van der Zee

Peter Swanborn

Het ging in mijn bijdrage (*KWALON* 27) om *de relatie tussen kwalitatief onderzoek en het toepassen van een explorerende benadering* en om de status van explorerend versus 'routine'.

Ik stelde dat kwalitatief onderzoek meestal explorerend is. Dat is niet een (voor)oordeel, maar een empirische constatering, waarmee je het meer of minder eens kunt zijn op empirische gronden (er is dus geen discussie met degenen die een explorerende, flexibele, open benadering zien als een van de definitiekenmerken van kwalitatief onderzoek).

In mijn betoog had ik natuurlijk een korte aanduiding nodig van dat wat wij gewoonlijk met kwalitatief onderzoek bedoelen. Ik zocht die aanduiding in het (nagenoeg) afwezig zijn van variabelen waarmee niet alleen geteld maar ook gerekend wordt (dat wil zeggen, variabelen op interval- en rationiveau).

Het gaat Van der Zee om iets heel anders. Hij werpt de vraag op *hoe je nu het beste kwalitatief en kwantitatief onderzoek van elkaar kunt onderscheiden*. Ik vind die vraag weinig zinvol. Ten eerste omdat we allemaal wel een beeld hebben van wat nu globaal met het ene en wat met het andere etiket bedoeld wordt; ten tweede, omdat als er twijfelgevallen zijn, er ook wel altijd verschillen van mening zullen blijven. Maar, ten derde, en vooral, omdat het nu eenmaal om een groot aantal verschillende kenmerken tegelijk gaat, en het tamelijk willekeurig zou zijn om ergens in die multidimensionale ruimte een scherpe streep te trekken.

Wat Van der Zees kritiek betreft: ik heb geenszins beweerd dat kwantitatief onderzoek géén exploratie kent. Integendeel, ik heb zelf voorbeelden genoemd (onder meer LISREL-gebruik) van kwantitatieve exploratie. Dat we in kwantitatief onderzoek naast elkaar variabelen van allerlei meetniveaus gebruiken, behoeft evenmin betoog. Van der Zee hoeft mij hier dus niet van te overtuigen. Om elk misverstand uit te sluiten: ik heb dus niet gezegd: kwalitatief onderzoek is (meestal) explorerend, kwantitatief onderzoek is (dus) routine. Wat ik heb gezegd is: *kwalitatief onderzoek is meestal explorerend, kwantitatief onderzoek kan zowel een explorerend als een routinematig karakter hebben*.

De schrijver haalt vervolgens Jansen aan, die beweert dat ook in kwalitatief onderzoek gebruik wordt gemaakt van variabelen op interval- of rationiveau. Jansen noemt als voorbeelden leeftijd, slikfrequentie van medicatie, dosering of gebruiksduur. Dat is allemaal waar, net zoals in een case study naar het gaan roken onder enkele tieners 'het aantal sigaretten dat per dag gerookt werd of wordt' een variabele van rationiveau is. *Maar het gaat er natuurlijk om hoe de resultaten gebruikt worden*. Wordt er mee gerekend? Nee (als het een goede onderzoeker is). De bewerkingen blijven beperkt tot het onderscheiden, en eventueel het rangordenen, van categorieën.

Van der Zee wil als demarcatie criterium het aantal onderzoekseenheden (groter of kleiner dan dertig, plus of min een stuk of wat) gebruiken. Dat komt overeen met het gebruikelijke onderscheid tussen klein- en grootschalig onderzoek. Ik kan daar wel mee instemmen. Het onderscheid loopt overigens parallel met dat gebaseerd op meetniveaus. In kleinschalig onderzoek heeft het weinig zin om te rekenen; dus zelfs als er variabelen op interval- of rationiveau gebruikt worden, heeft het weinig zin om die als zodanig te behandelen, maar zal alleen van de nominale of ordinale eigenschappen gebruikgemaakt worden. Maar in grootschalig onderzoek zul je die rekeneigenschappen zo veel mogelijk uitbuiten (al blijven er altijd variabelen die niet hoger dan op nominaal of ordinaal niveau gemeten kunnen worden).